

1. **ERNESTO SABATO**
Περί ηρώων και τόπων
2. **ΚΩΣΤΑΣ ΑΞΕΛΟΣ**
Ο Ηρόκλητος και η φιλοσοφία
3. **MICHEL TOURNIER**
Παρασκευές, ή στις μονές του Ειρηνικού
4. **MICHEL TOURNIER**
Γκαστόρ, Μελχιόρ και Βαλντάορ
5. **ALEJO CARPENTIER**
Ο οιδώνας των φώτων
6. **ERNESTO SABATO**
Αθόδων ο Εξολοθρευτής
7. **STENDHAL**
Το κόκκινο και το μαύρο
8. **ITALO SVEVO**
Η συνείδηση του Ζήνωνα
9. **MICHEL FOUCAULT**
Η αρχαιολογία της γνώσης
10. **MICHEL TOURNIER**
Ο τοξομαρτυνός
11. **ALBERT CAMUS**
Σημειομητόρια
12. **WILLIAM FAULKNER**
Φως τον Αύγουστο
13. **LOUIS ARAGON**
Μιλάνος ή η Λιγυρονιά
14. **JULIO CORTAZAR**
Το Κουράσι
15. **STENDHAL**
Το Μοναστήρι της Πόλης
16. **EMMANOYHA POIΔHΣ**
Η πόλις Ιούδων
17. **JEAN GENET**
Αιχμάλωτος του έρωτα
18. **MARIO VARGAS LLOSA**
Ο πόντος της συντέλειας του κόπου
19. **JULIEN GREEN**
Μεσόνηχτα
20. **HONORÉ DE BALZAC**
Η νεογοντοκόρη
21. **ANDRÉ MAILRAUX**
Η ελπίδα



L. Madame Bovary
19

ΛΟΤΙΚΗ Α.Ε.
5 81 ΑΘΗΝΑ
Fax 3613065

GUSTAVE FLAUBERT

МАНТАМ МІОВАРЬ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΜΕΤΡΟ
Μαρίληνης Λυκοπούλης

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΕΞΑΝΤΛΑΣ

προορτική, τον έκαναν να φέξει στο νου του, αντιθετικά, την ερωμένη του. Ήταν μια ηθοποιός της Ρουέν, που τη συντηρούσε· και, όταν στάθηκε στην εκδοχή αυτή, που, και στη θύμησή του ακόμη, την είχε χορτάσει:

— Αι Η κυρία Μπρόδαρ, σκέφτηκε, είναι πολύ πιο όμορφη, προτιμών πιο δημοσιότητα. Η Βιργινία, σ' αλήθεια, άρχισε να χοντραίνει αναπόφευκτα. Κι είναι τόσο ενοχλητική μ' αυτές τις χαρές της. Κι αυτή η μανία της πια με τις γαρίδες!

Η Ξενοχή ήταν έφημη κι ο Ροδόλφος δεν άκουγε γύρω του παρά τους γυθμικούς χτύπους του χορτασιού που μαστίζωναν τα παπούτσια του, μαζί με την απόλυτη φωνή των γυνάων που ήσαν χωμένοι μες στο καλάμι του. Ξανθάρταρε την Τζιμμά ντυμένη, όπως την είχε δει μέσα στη σάλα, και την έβδωσε.

— Ω! Θα την αποκτήσω! φώναξε δίνοντας μια με το ματσούνι του σ' ένα σβόλο γης μπροστά του.

Και αμέσως διερεύνησε το πολιτικό μέγος της επιχείρησης. Αναρωτιόταν:

Πού θα τη συναντήσω; Και με ποιο τρόπο; Θα 'χουμε συνέχεια το μαρό φρόδτωμα, και τη δουά, και τους γείτονες, και το στίλντο, κι όλα αυτά τα συμπιράγκαλα.

— Α, μπα! είτε μέσα του, θα μου φάει πολύ χράνοι!

Και μετά Ξανθάρισε:

— Να, μαρέ, είναι που 'χει κάτι μάτια που σου περνούν την καρδιά σαν τρυάνι... Κι αυτό το χλόμο δέμα... Και τις λαισείες τις χλομές γυναιξές!

Στην κορφή του λόφου του Αγγκέιν την είχε πιάσει πια την απόφαση του.

— Αυτό που μένει είναι να βρεθούν οι ευκαιρίες. Ε, λοιπόν, θα περάσω κάποιες φορές, θα τους στείλω κυνήγι, ορνίθια· στην ανάγκη, κάρια και αρπαδιάξη· θα γίνουμε φίλοι, θα τους καλέσω σπίτι μου... Α, δικάζει σε λιγάκι έχουμε τις Συνελεύσεις· θα έρθει και θα τη δω. Θα τσαδρήσω μπρος και με τσίμη, γιατί είναι το πιο σίγουρο αυτό.

VIII

ΚΙ ΗΡΘΑΝ, ΗΡΑΓΜΑΤΙ, οι περιήγητες αυτές Συνελεύσεις! Απ' το πρώτο κιάμας της μεγάλης ημέρας, όλοι οι κάτοικοι, στα κατάφυλλα τους, μιλούσαν για τις προετοιμασίες· είχαν σπολάσει με κισσούς τη μετόπη του δημαρχείου· σε μια ατμόσφαιρα είχε σπηθεί τέντα για τη γιορτή, και, στη μέση της πλατείας, μπροστά στην εκκλησία, κάτι σα μπρομάδα όφραζε να αναγγείλει την άφιξη του κυρίου Νομάρχη και να συνοδεύει τα ονόματα των δεκαδευμένων καλλιεργητών. Η εθνοφυλακή του Μπιού (στη Γρονόα δεν υπήρχε τέτοια) είχε έρθει να προστεθεί στο σόφια των πυροδότηων, που είχε λογαό τον Μτινέ. Αυτός φορούσε, για την περίσταση, ένα κολάρα ακόμη ψηλότερο απ' το συνηθισμένο του· και, σφυγμένος μέσα στο αμπέλινο, είχε το μπρόστο του τόσο άκαιπτο και ασάλευτο, ώστε ολόκληρη η ζωτικότητα του προσώπου του ατόμιου του έμοιαζε να έχει κατέβει στα δυο του πόδια που σηκώνονταν γυθμικά, σε σημειωτόν, με μια και μόνη κίνηση. Καθώς ανέμισα στο φοροεισπρακτορά και το συνταγματάξη οδοδύε ανταγωνισμός, και οι δυο τους, για να κάνουν επιδείξη του ταλέντου τους, γύμναζαν Ξεχωριστά ο καθένας τούς δικούς του. Έδωρες να περνούν και να Ξαναπερνούν διαδοχικά οι κόκαινες επιμίδες και οι θιώγκες από μαύρο περσι σε μια ασταμάτητη παρόλαση που τέλειωε κι άρχιζε πάλι απ' την αρχή! Τέτοιες ποιμές και παρατάξεις δεν είχαν Ξανγινεί! Πολλοί ασπού είχαν τάνει τα σπύα τους απ' την παγα-

μονη' απ' τα μισάνουχτα παράθυρα κρέμονταν τριχόμορες σπηλιές· όλες οι τσέγγες ήσαν γεμάτες κόκομο· και, με την καλοκαιριά που είχε, όλα τα κολλάγια σκουφιά, οι χυσοί σταυροί και τα πολύχρημα σάλια φαιόνταν πιο άσπρα κι απ' το χιόνι, αντιφέγγιζαν στο λαμπρό ήλιο και πλούμιζαν με τη διάσπαρτη ποικιλοχρωμία τους τη ζοφερή μονοτονία που αναδιδόνταν απ' τις γαλάζιες γε-νιγκότες και τα γαλάζια χιτώνια. Οι χωριάτισσες απ' τα περιχώρα έβγαζαν, καρδαίνοντας, τη χοντρή πασαμιάνα που τους έσφιγγε γύρω απ' το κορμί την αναστηκωμένη απ' το φόβο της σκόνης φούστα τους· ενώ οι άντρες τους, για να μη λερωθεί το καπέλο τους, το είχαν τυλιγμένο μ' ένα μαντίλι της τσέπης, που τη μια του άκρη την κγατούσαν στα δόντια τους.

Το τμήθος συνέβρεε στο μεγάλο δρόμο κι απ' τις δυο άκρες του χωριού. Ερχονόταν απ' τα δρομάκια, τις δευτροτοπιές και τα σπρίτα, και κάθε λίγο άκουγες να δρονοτοπιούνται χερούλια πάνω στις πόρτες, πίσω απ' τις γαντοφορημένες αστές που έδγαναν για να πάνε να δουν τη γιορτή. Το πιο αξιοθαύμαστο απ' όλα ήταν δυο ψηλά κωνοειδή δέντρα σκεπασμένα με λαμπόνια, που είχαν στηθεί δεξιά κι αριστερά απ' την εξέδρα όπου θα στέκονταν οι αρχές. Και, επιπλέον, πάνω στις τέσσερις κολώνες του δημαρχείου ήταν ακουμπισμένα τέσσερα κοινάκια, που απ' το κάθενα τους κρεμόταν μια σμηματούδα από πρσιανωπό πανί που την κοσμούσε μια επιγραφή με χρυσά γράμματα. Στη μία έγραφε: «Στο Εμπόριο» στην άλλη: «Στη Θεοργία» στην τρίτη: «Στη Βιομηχανία» και, στην τέτατη: «Στις Καλές Τέχνες».

Η αγαλλίαση όμως που φρεγυόδαλουε σ' όλα τα πρόσωπα έκανε να σκοτεινιάζει το πρόσωπο της κυρίας Λεφρανού, της ιδιοκτητριάς του πανδοχείου. Όρθια στα σκαλιά της κουζίνας της, μουρουόριζε μισ' απ' τα δόντια της:

— Ακούς εκεί κουτομάγα, να στήσουνε παράγκα από πανί! Μα τι, νομίζον πως ο νομάλης θα φραγιαστηθεί να καθίσει να φάει εκεί πέγα, κάτω από τέντα, σα σάλτι-

μιάγκος; Και θέλουνε να προβάλλουνε τον τόπο μ' αυτά τα γελιάκια! Πήγανε και φέγγεε άνθρωπο από το Νεοστέρα να τους στήσει κυλάκειο! Για ποιους; Για γελάδηδες, για ξυπόδους!...

Πέγαε ο φαριμακοποιός. Φορούσε μαύνη φορεσιά, πανταλόνι από νανκίν, κασφόρινα παπούτσια και, καρ' εξαίρεση, ένα καπέλο — ένα χαμηλό καπέλο.

— Στους ορειμούς σας! είτε: σμπραθήτε με, διάζομα.

Και, καθώς η χοντροχίτρα τον γώπησε που πήγαινε:

— Αστειο σάς φαίνεται, έτσι; Εγώ που μένω τρυπωμένος στο εγαστήρι μου πιο πολύ κι από ποντίκι σε κερπάλουτ!*

— Ποιο κερπάλουτ;ι; γώπησε η τσέγγαναου.

— Μπα, τίποτα, τίποτα! ανάντησε ο Ομέ. Ήθελα μόνο να σας εκφράσω, μαντίλι ανάντησε ο Ομέ. Ήθελα μόνο ραμένω έγκλειστος στο σπίτι μου. Σήμερα, εντούτοις, λόγω των περιστάσεων, πρέπει να...

— Α! θα πάτε εκεί πέγα; είτε η γυνάικα με περιφρονητικό ύφος.

— Μα ναι, θα πάω, έκανε έκπληκτος ο φαριμακοποιός· δεν είμαι μέλος της συμβουλαιτικής επιτροπής;

Η κυρία Λεφρανούδα τον κοίταξε για λίγο και τελικά ανάντησε χαμογελώντας:

— Άλλο αυτό! Μα τι οχέση έχετε σεις με τις καλλιέργειες; Καταλάδαίνετε τίποτα από δούτες;

— Και βέβαια καταλάδαίνω, μια κι είμαι φαριμακοποιός, δηλαδή χημικός! Και η γημεία, μαντίλι Λεφρανούδα, έχει ως αντικείμενο τη γνώση της μοριακής αλληλεπίδρασης όλων των σωματίων της φύσης: άρα, λοιπόν, συνάγεται ότι στον τομέα της συμπεριλαμβάδανεται και η γεωργία! Και, πράγματι, σύνθεση λιπασμάτων, ζύμωση των υγρών, αναλύσεις υγραερίων και επίδραση των μασημάτων, τι είναι όλα αυτά, ερωτώ, αν όχι καθαρή χημεία;

* Ενωείται ο μύθος του Λαφραντέν: «Αδουράκις που επιστραδύχητηκε απ' τον κόσμο» (Σ. τ. Μ.).

Η ταδεργυρίασα δεν απάντησε τίποτε. Ο Ομέ έξακολουθήσε:

— Νομίζετε ότι, για να είναι κάποιος γεωπόνος, πρέπει να έχει ο ίδιος δουλέψει τη γη ή ταισεί πουλερικά; Όχι, πιο πολύ πρέπει να γνωρίζει τη σύσταση των ουσιών περι των οποίων πρόκειται, την ποιότητα του εδάφους, των ορυκτών, των υδάτων, την πηχυνότητα των διαφόρων σωμάτων, τη φύση των ινών τους! Και πρέπει να κατέχει σε βάθος όλες τις αρχές της υγείνης, για να κατευθύνει, να κριτικάρει το χτίσιμο των οικοδομών, το διαπλόγιο των ζώων, τη διατροφή των κατοικίδιων. Και πρέπει ακόμη, μαντάμ Αεφρανοσύ, να κατέχει τη βοτανική, να μπορεί να διακρίνει τα φυτά. Με εννοείτε; Ποια τα αδάδη, ποια τα δηλητηριώδη, ποια τα ανωφέλη, ποια τα θερτικά; αν πρέπει να τα ξεριζώσουμε από δω και να τα ξανασπείρουμε εκεί, να πολλαπλαιάσουμε τα μεν, να καταστρέψουμε τα δε; κοντολογίς, πρέπει να είναι ενήμερος της επιστήμης με πρόσοοβες και δημόσια ένπια, να είναι πάντοτε υπ' αημόν, έτοιμος να υποδέξει τις δελτιώσεις... Η κυγα-Αεφρανοσύ δεν άφησε απ' τα μάτια της την πόρτα του *Γαλλικού καφενείου*, και ο φαγμακοποιός συνέχισε:

— Να δώσει ο Θεός οι γεωργοί μας να γίνουν χημικοί ή τουλάχιστον να δίνουν τη δέουσα πρόσοχή στις σημερινές της επιστήμης! Έτσι κι εγώ έγραψα ένα δοκίμιο, ένα μνημόνιο πάνω από εδωδητητάδο σεάιδες, με τίτλο: *Περί του μιλίτου οίνου, της κατασκευής του και των συνεπειών του, ακολουθούμενου υπό καινοφανών τινών σκέψεων επί του ζητήματος αυτού*, που το έστειλα στην Αγγονομική Έταιρεία της Ρουέν· πράγμα που μου απέφερε την τιμή τού να γίνω μέλος της, τμήμα γεωγίας, τομέας μηολογίας. Ε, λοιπόν! αν το έργο μου έχει στη δημοσιότητα...

Όμως ο φαγμακοποιός σταμάτησε, τόσο πολύ ασχολημένη με κάτι φανόταν η κυγα Αεφρανοσύ.

— Για κοίτα και, είτε, πάει, θα μου στρίψει! Πώς μπαίνουν εκεί μέσα, στο πάλοκατηλαίο!

Και, μ' ένα σήκωμα των ώμων που έντυανε πάνω στο στρώτος το μάλι του πλέχτρου της, έδειχνε με τα δυο χέρια την ταδέργια του ανταγωνιστή της, απ' όπου ακούγονταν τσαγούδια.

— Άλλωστε δε θα το έχει για πολύ καιρό ακόμη, πρόσθεσε σε οχτώ μερούλες τελευώνει η ιστορία.

Ο Ομέ έκανε ένα δήμα πύω με έκταληξη. Εκείνη κατέβηκε τα τρία σκαλοπάτια της και του είπε στ' αφτί:

— Μα πώς, δεν το έχετε; Θα του το πάδουν μέσα στη δδομάδα. Ο Λερέ τον αναγκάζει να το πουλήσει. Τον έχει καταπλακώσει στα νρακιμάτια.

— Τι φρικαλέα καταστροφή! Ξεφώνισε ο φαγμακοποιός, που είχε πάντοτε τις προσηκουσες εκφράσεις για όλες τις δυνατές περιπτώσεις.

Η γυναίκα έάλθηγε τότε να του λέει την ιστορία, που την ήξερε από τον Τεοντόρ, τον υπηρέτη του κυλιού Γκυγιόμν, και, παρόλο που σγαινόταν τον Τελέ, κατηγορούσε εντόντως τον Λερέ. Είναι απαρέννας και ύπουλο άτομο.

— Α, σταθείτε, είτε, να τος εκεί πέρα, στο υπόστεγο: χαιγετά την κυγα Μπυδαγύ, με το πρδάνιο καπέλο. Την έχει αγκατέ ο κυγιος Μπυδαγύ.

— Την κυγα Μπυδαγύ! έκανε ο Ομέ. Τρέχω να της υποδώλω τα σέδη μου. Ταως θα επιθυμεί να έχει μια θέση στον πρεβόλο, κάτω απ' το πρελιούλιο.

Και ο φαγμακοποιός, χωρίς ν' ακούει την κυγα Αεφρανοσύ που τον φώναζε για να του πευ περισοότερες λεπτομέρειες, απομακρύνθηκε με δήμα ταχύ, με το χαιμόνγλο στα χείλη και με πδι τενητωμένο, διανέμοντας δεξιά κι αριστερά πλήθος χαιρετοιίτες και γεμίζοντας πολύ χόγο με το γύγο του επενότη του, που φούσκωνε με τον αέρα πύω του.

Ο Ροδόλφος, βλέποντάς τον από μακριά, τάγγνε το δήμα του, αλλά η κυγα Μπυδαγύ λαχάνιασε: δάδισε λακόντω αγνά και της είτε χαιμογέλαστος και με αηό τρώτο:

— Είναι για ν' απογύγουμε το χοντρό; Ξέγετε, αυτόν με το φαγμακαίο.

Του έδωσε μια σκουντιά με τον αρχώνα.

Τι σημαίνει αυτό; αναρωτήθηκε μέσα του.

Και την κοίταξε με την άκρη του ματιού, εξασκοιουθώντας να διαβίσει.

Το πρόσωπό της ήταν τόσο ήρεμο, που δε μάντευες τίποτε. Ζωγραφιζόταν μέσα στο φως, μέσα στο υστερόθετο σχήμα της καντότας της που είχε κτρινωπές κορδέλες δίμολες με γύλαλα καλάμις. Τα μάτια της με τα μεγάλα γυριστά τους τσίνογα κοίταζαν κατευθείαν μπρος και, αν και ο-λόνοχητα, έμοιαζαν να μικραίνουν λιγάκι από τα μήλα του προσώπου, εξαιτίας του αίματος που κυλούσε αργά κάτω από το λαιμό της δέγμα. Το διάφραγμα της μήτης της γόδιζε ελαφρά. Έβγαζε λιγάκι το κεφάλι στον ώμο, κι ανέμεστα στα χείλη της διακρινόταν η μαγογοιταρένια άκρη των κάτωσπρων δοντιών της.

Διασκεδάζει μήπως μαζί μου; σκέφτηκε ο Ροδόλφος.

Η κίνηση όμως αυτή της Έμμα δεν ήταν παρὰ μία προσεισορήση: γιατί τους συνόδευε ο κύριος Λερέ και κάθε τόσο τους μιλούσε, σα να 'θελε ν' ανοίξει συζήτηση.

— Τι θαυμάσια μέγα! Όλοι έχουν όγρη έξω. Οι άνεμοι είναι ανατολικοί.

Και η κυρία Μτροβάρνυ, όπως και ο Ροδόλφος, δεν του απαντούσαν τίποτε, ενώ στην παραμικρή κίνηση που έκαναν αυτός πληροίταζε λέγοντας: «Παρακαλώ!» κι έφερχνε το χέρι στο κατέλο.

Όταν δегέθηκαν μπροστά στο σπίτι του πεταλωτή, αντί να πάγουν το δρόμο για το φράγμα, ο Ροδόλφος, απότομα, πήρε ένα μονοπάτι, παρασύροντας μαζί του και την κυρία Μτροβάρνυ· έμπηξε μια φωνή:

— Καλό βράδυ, κύριε Λερέ! Καλή διακοπείαση!

— Μια πώς τον ξεπροστελάτε έτσι! είπε εκείνη γελάοντας.

— Και γιατί θα ήγερτε να υπομένω την εισοδή του άλλου; Και σημεγα, που έχω την ευτυχία να είμαι μαζί σας...

Η Έμμα κοκκίνισε. Αυτός δεν ολοκλήρωσε τη φράση του. Μίλησε κατόπιν για τον καλό καιρό και για τη χαρά

να περπατάς πάνω στη γλάνη. Είχε τσακίσει μερικώς μαργαρίτες.

— Ω, τι όμορφα ανθάκια, είπε, φτάνουν για να δώσουν χρησιμότης σε όλες τις ερωτευμένες της περιούχης.

Προόθεσε:

— Να μαζέψουμε; Τ' λέτε;

— Είστε ερωτευμένος; είπε εκείνη μ' ένα ελαφρό βηγάκι.

— Ε, ε, ποιος ξέγει, αποκριθήκε ο Ροδόλφος.

Ο κάμπος άρχισε να γεμίζει κόσμο και διασταυρώνονταν με τις νοικοκυρές που είχαν όγρη με τις ομπρέλες, τα καλάθια και τα πιτσιρίκια τους. Σιγνά έφρχτε να παραμερίσουν μπρος σε μια μακαριά σερβι από χωριάτισσες, υπηρέτριες με γαδάκια σκαλοπούνια, πασούμια και ασπ-μείνια βραχιόλια, που μύριζαν γάλα όταν περνούσαν πλάι τους. Προχωρούσαν πιασμένες χέρι-χέρι και ανάδωνταν έτσι σ' όλο το μήκος του κάμπου, από τις λειψές μέχρι την τέντα του συμπροίου. Ήταν όμως η ώρα της εξέστσης, και οι καλάιεργητές, ο ένας μετά τον άλλο, έμπαναν σ' ένα είδος ιατροδομίου, που το σχημάτιζε ένα μακαρύ σκουλί σπριγνιμένο πάνω σε έβλα.

Τα ξάα ήσαν εκεί, με το μουσοοίδι στραμμένο προς το σπάργγο και με τα άνισου μεγέθους καρπούλια τους παραταγμένα σε μια συγκεχυμένη γρεμμή. Τα ξάδαακαλιμένα γοργούνια έχωναν στο χώμα τα είνχη τους; τα δόδια μόνυχριζαν· τα πρόδατα δειάδων· τα γελάδια, με το ένα πόδι διαλωμένο, έτριβαν την κουλιά τους στη γλάνη και, μνηγκάζοντας αργά-αργά, έβλεπαν τα δαγά τους δάεφραα στα μυγάκια που λουζούνιζαν γύρω τους. Ξεμπράταωσα παλιόκρια πάνω σε οούστρες και αραματιάδες κγατούσαν απ' τα γαλινάκια αφρηνοσπες επιθήροες που χλαμντριζαν με ολάκνισια γουβούλια προς τη μεριά των φροδάων. Αυτές έβεναν στάααες, ανασπκωνοντας το κεφάλι και τα κρεμάμενα χάμουα, ενώ τα πουλαράκια τους αναπαύονταν στη σκιά τους ή έχχονταν πού και πού να τις θυλάξουν· και, στο μακαρύ κηματαομό όλων αυτών των συνωστισμένων σωμάτων, έδάετες να υπήνεται στον

άνεμο, σαν αφηρημένο κύμα, κάποιο άσπρο γκέμι ή να ξεπροβάλλουν μύτερά κέγρατα και κερφάλια ανθρώπων που έτρεχαν. Παράμετρα, εκτός κονιότητας, εκτός θήματα που πέδα, ήταν ένας μεγάλος μαυρός φημωμένος ταύρος, μ' ένα σιδερένιο κωκέλι στο γουδόνι, που στεκόταν ασάλευτος, σα να ήταν από μαρμαίτζο. Ένα κουρδελοντυμένο παιδί τον κρατούσε μ' ένα σκαλί.

Στο μεταξί, ανάμεσα στις δυο σειρές, μερικοί κύριοι προχωρούσαν με δήγμα θαγύ, εξετάζοντας κάθε ζώο και κάνοντας έρευνα μια χαμηλόφωνη διαδόλευση μεταξί τους. Ο ένας από δούτους, που φανόταν ο πιο σημαντικός, κρατούσε, θαδίζοντας, κάποιες σημειώσεις σ' ένα κаяνέ. Ήταν ο πρόεδρος της εξεταστικής επιτροπής: ο κύριος Ντεροξεδέ της Πλανά. Μόλις αναγνώρισε τον Ροδόλαφο, προχώρησε μαρροστά και του έιρε χαμωγελώνας με τύπος εγκάρδιο:

— Μά πώς, κύριε Μπουλανζέ, μας εγκαρταλείτε;

Ο Ροδόλαφος διαμαρτυρήθηκε και δήλωσε ότι ερχόταν εκεί. Όταν όμως ο πρόεδρος χάθηκε, έιρε στην Έμμα:

— Μία την πίστη μου, όχι, δε θα πύω: μαρροτιμώ τη δική σας συνγοριά απ' τη δική του.

Και ο Ροδόλαφος, παρόλο που κοροΐδευε τις Συναλεύσεις, για να κυκλοφορεί πιο άνετα, έδειχνε στο χωροφύλακα τη μαζε κάρτα του και μάλιστα στιγματούσε που και που μαρροστά σε κανένα κιάδ δέγμα, που η κυρία Μαρθαγύ δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει καθόλου. Αυτός το αντιλήφθηκε κι άρχισε να κάνει περιττά σόγολα για τις καρδές της Γιονάδα, σχετικά με τις τουαλέτες τους. Ζήτησε μάλιστα συγγνώμη και για το ατημέλητο της δικής του. Η δική του τουαλέτα είχε αυτό το ανάμεικτο των κοινών και των εκζητημένων παργιάτων, στο οποίο οι ποδοί νομίζουν ότι διαδύκουν την αποκάλυψη μιας εκκεντρικής ύπαρξης, την ατάξια του αιοθήματος, τις τυραννίες της τέχνης και, πάντοτε, μια κάρτα περιφρόνηση των κοινωνικών ομμάτισοτήτων, πράγμα που του σαρηνύει ή τους εξοργίζει. Έτσι, το δαταστένο του τουκάμισο με τα τάλιασινμένα μανίκια φούσκωνε απ'

τον αέρα μεί' απ' το άνοιγμα του γυλέκου του, που ήταν από κριζίλο δήματο, και το παντάλονι του με τη φαροδιά τούκιση ξεσοκείταζε στους αστρύγλους τις μάρτες του από νανκίν, με τριζάτο θερωκωμένο πετό. Ήσαν τόσα καλογυαλιμένες, ώστε το χαρτί να καθέρυζόταν μέσα τους. Παρούσε μ' αυτές τις καθάρινες του αλόγων, με το ένα χέρι στην τσέπη του παρωφοριού του και με το άλλο να κερτά το ψάθινο καρτέλο του.

— Άλλωστε, πρόθεσε, όταν μένει κανείς στην έξοχη...

— Όλα χαμμένοσ κόπος είναι, έιρε η Έμμα.

— Πραγματικά; συμπώνησε ο Ροδόλαφος. Αν εχεφρέτε ότι ούτε ένας απ' όλους αυτούς τους λάδέντες δεν είναι σε θέση να καταλάβει ακόχη και την κοφήιά ενός γούχου! Μάησαν τότε για τη μετρίότητα της επαγωγώτικης ζωής, για τις υπάρξεις που καταρνύγει, για τις ψευδοαθήσεις που χάνονται σ' αυτήν.

— Εγώ, ας πούμε, έλεγε ο Ροδόλαφος, δούθιζμαι σε μια θλίψη...

— Εοσιζί έκανε εκείνη με έκκληξη. Μά εγώ σας έχω για τόσο χαρωπό!

— Αί ναι, επιφανειακά, γιατί, όταν είμαι μέσα σε κόπο, ξέγω να φορώ ένα μαρροσπείο περιγυλαστικό κι όμως, πόδες και πόσες φορές, δέκτοντας ένα κοιμητήρι, στο φεγγαρόφατο, δεν αναρωτήθηκα μήπως δε θα ήταν καλύτερα να πήγαινα να συναντήσω εκείνους που αναπάνονται εκεί...

— Οί! Και τους φίλους σας; έκανε η Έμμα. Δεν τους σκέφτεστε αυτούς καθόλου;

— Τους φίλους μου; Ποιοί είναι αυτοί; Έχω τέτοιους; Ποιος σκοντίζεται για μένα;

Και συνόδευσε την τελευταία αυτή φράση μ' ένα σιγαλό σφύρηγμα μεί' απ' τα χείλη του.

Χαείσθηκε όμως ν' απομαρυνθόν ο ένας απ' τον άλλο, εξαιτίας ενός τεράστιου φορτίου από καρέκλας που κουδάλους κάρτος πίσω τους. Ήσαν τόσο βαρυνφοτώμενος, ώστε διακρινόταν μόνο η μέτη των ξυλοστουτσών του μαζί με την άκρη των δύο του μαρράτων που

ήταν ανοιγμένα σε αβθή γωνία. Ήταν ο Αεστηπου-τρούα, ο νεκροθάφτης, που έφραγε μέσ' απ' το πλῆθος τις κατέλας της εκκλησίας. Πρώτος ιδέες για ό,τι αφορούσε στα συμπεριοντά του, είχε ανακαλύψει αυτό τον τρόπο να ανηλεί κέδρος από τις συνελύσεις, και η ιδέα του αυτή είχε αποεί λίαν επιτυχής, γιατί δεν ήξερε πια σε ποιον να πρωτοτρέξει. Πραγματικά, οι χωρικοί, που ζεσταίνονταν, φιλωνκούσαν για τα καθίσματα αυτά που το ψιθί τους μύριζε λιδάνι και ακουμπούσαν στις χοντρές γάχες τους, που ήταν λερωμένες απ' τις σπάδες του κερουί, με κάτι σαν ευλαδικό αέθραμο.

Η κηρία Μποθαγύ έπιασε ξανά το μπράτσο του Ροδόλφου· αυτός εξακολούθησε σα να μιλά στον εαυτό του: — Α, ναι! Πόσα και πόσα δε μου 'λειψαν! Πάντοτε μο-ναζός! Αγί' αν είχα ένα σκοπό στη ζωή, αν έδωσα κά-ποια στοργή, αν έδωσα κάποιον... Ω, πώς θα δαπανού-σα όλη την ενεργητικότητα που έχω εντός μου, πώς θα υπεργηδούσα, πώς θα τρώκιζα τα πάντα!

— Μου φαιίνεται, πάντως, παρσατήρησε η Έμμα, πως δεν είστε και τόσο για λύπη.

— Αι Βολόνκετε; είπε ο Ροδόλφος.

— Γιατί, όπως και να 'ναι..., συνέχισε η Έμμα, είστε ελεύθερος.

Δίτσατε για μια στιγμή!

— Πιούσιος.

— Μη με ειρωνεύεστε, απάντησε εκείνος.

Κι αυτή ορκιζόταν ότι δεν τον ειρωνεύεται, όταν ξαφ-νικά αντήχησε μια κανονιά· κι αμέσως όχησαν όλοι α-νάκατα προς το χωριό.

Η ειδοποίηση ήταν λάθος. Ο κύριος νομάδης δεν είχε αφηθεί· και τα μέλη της επιτροπής ήταν σε πολύ δύσκο-λη θέση, μη γνωρίζοντας αν θα 'γερτε ν' αρχίσουν η να περιμένουν ακόμη.

Τελικά, στο βάθος της πλατείας, φάνηκε ένα μεγάλο λαντό από τα ενοικιαζόμενα, που το έσεργαν δυο καφέ-κτικά όλοια κάτω απ' τις κληρικικές ενός αμαξά με ά-στρο κατέλο. Ο Μανιέ πρδάδε μονάχα να κραγυράσει:

«Στα όρθα!» και ο συνταγματάδης να τον μιμηθεί. Έ-τροξαν πατείς με πατώ σε να πάθουν τα όρθα. Μεγικοί μάλιστα έρχασαν τα φουδάκια τους. Το πλῆθος όμως της επαρχιακής αμαξής είχε προδάρψει τις ανακατασού-ρες αυτές, και τα δυο ξευγαρωμένα φουδάκια, τσεκίλι-γνας στην αλουιδούλα τους, έφρασαν με αγλό καλαμαπό μπροστά στο περιούλιο του δημαρχείου ακριδώς τη στιγμή που παρταδόσανταν με δήμα σημειωτόν και τυ-μπανορουαία οι εθνοφυλάκες και οι πυροσόεστες.

— Αναγρίσταει κγαύγασε ο Μανιέ.

— Κρίνατ' επ' αουστεγάι κγαύγασε ο συνταγματάδης. Και ύστερα από ένα «επ' ώμου», όπου το κλά-κλάκ των κλητών ουγαλιών ξετληήτηρε αντηλώντας σα χόλα-νη χύτρα που κερρακυνά σε σκάλα, όλα τα τουρκία ξα-ναήρθαν στο «παρά πόδα».

Είδαν τότε να κερρακυνεί απ' το αμάξι ένας κύριος ντυμένος με κοντό ασπιοκένητο πανωφόρι, με φολάκια στο μέτωπο, μ' ένα τσουλόνηφο στο πίσω μέρος του κρα-νίου, με δέγμα θαμπό και όλη απ' τις πιο ανασθόβιακες. Τα δυο του μάτια, γουδαράτα και με παχιά διάφρασα, μι-σόκλειναν καθώς κοιτάζε το πλῆθος, ενώ ταυτόχρονα σή-κανε τη μύτερη του μύτη και χαμογελούσε με το μπασιπέ-νο του στόμα. Αναγνώρισε το δημαρχο από την εοάγτρα· ου και του εξήγησε ότι ο κύριος νομάδης δε μπορούσε να έλθει. Αυτός δεν ήταν παρά ένας νεμαρχιακός σπύδου-λος· ύστερα προόθεσε ακόμη μερικές συγγνώμες. Ο Τι-βάς απάντησε με κάποιες κοιμηές τυπικότητας, ο άλλος δήλωσε ότι λυτείται πολύ· και στέκονταν έτσι, φάτσα με φάτσα, με τα κούτελα σγεδόν ν' ακουμπούν, με τα μέλη της επιτροπής ολόγυρα, το δημοτικό συμβούλιο, τους α-ξιωματούχους, την εθνοφυλακή και το πλῆθος. Ο κύριος σπύδουλος, πλίσζοντας στο στήθος του το μικρό μαύρο του τσίκοχο, επαναλάμβανε τους χαριετισμούς του, ενώ ο Τιβάς, σκυφτός σαν τόξο, μπριετρίτζε, αναζητούσε τις φράσεις του, βεβαίωσε για την αφοσίωσή του στη μοναρχία και για την τιμή που γνώσαν στη Γιουβιά.

Ο Ισολίτ, το παιδί του πανδοχείου, έπιασε απ' τα χό-

μουρα τα άλογα του μαζιά και, κουταίνοντας με το στράδι του ποδάρι, τα οδήγησε μέχρι την είσοδο του *Χαριστού λονταριού*, όπου είχαν μαζευτεί πολλοί χωριάτες για να δουν την άμαξα. Το ταμπούχο χτύπησε, το κανονάκι θρόνηξε, και οι κύριοι ανέβηκαν με τη σειρά και κάθισαν στην Εξέδρα, στις πολυθρόνες με κόκκινο βελούδο Ουτρέχτης που είχε δώσει ο πρίγκιπας με κόκκινο βελούδο.

Όλοι αυτοί οι άνθρωποι έμοιαζαν μετρώ τους. Οι πλάδαρες ξανθομάτες τους φάτσες, λίγο αναμικροκωνιαμένες απ' τον ήλιο, είχαν το χρώμα του γλυκερού μηλόκασου, και οι φουντωτές τους φασόλιτες ξεπροβάλλαν από ηλιλά, σκληρά κολάρα που τα συγκαταίσιον άσπρες γράβες με φαρδιούς φιάγκους. Όλα τα γιλέκα ήταν βελούδινα κι όλα τα γολόγια είχαν στην άκρη μιας κορδαλίτσας κάρσινα σφραγίδα ωσειδούς σχήματος από σαροδόνιχα και στηρίζαν τα δυο τους χέρια πάνω στα δυο τους μπούτια, παραμερίζοντας με φρονιτιά την τσάκιση του πανταλονιού, που η στλιβηρόνα του υφάσματος του λαμπροπούσε πιο αστραφτερά κι απ' το περσί της ψηλής μπότας. Οι κνήμες του καλού κόμοιου στέκονταν πλάω, κάτω απ' το υρόστεγο, ανάμεσα στις κολόνες, ενώ ο πούλις λιάς ήταν όρθιος απέναντι ή καθόταν σε καρέκλας. Γιατί ο Λεστριμπουτού είχε μεταφέρει εκεί όλες τις καρέκλας που είχε κοιβαίσει από το Λιδόδι κι έβριζε, μάλιστα, κάθε λίγο να φέρει κι άλλες απ' την εκκλησία κι είχε δημιουργήσει τέτοια συμφορήση με το υπαράδει του αυτού ώστε με δυσκολία μπορούσε να φτάσει κανείς μέχρι τη σκαλίτσα της εξέδρας.

— Εγώ νομίζω, είπε ο κύριος Λερέ (απευθυνόμενος στο φαρμακοποιό που περνούσε για να πιάει στη θέση του) ότι έπρεπε να 'χουμε στήσει εδωνά δυο βενετσιάνικα αίματουρα: μαζί με κάτι άλλο κάπως σοφάγο και πλούσιο για διακόσμηση, θα 'ταν ωραίο στη θέα!

— Ασφαλώς, απάντησε ο Ουέ. Τι τα θέλεις όμως; Όλα ανέλαβε να τα γυθμίσει ο δήμαρχος. Δεν έχει και τόσο γούστο ο κακομίστης ο Τιδάς, στέφεται μάλιστα παντελώς αυτού που λένε καλλιτεχνικό πνεύμα.

Στο μετρώ, ο Ροδόλφος είχε ανεβεί, μαζί με την κυρία Μποράγυ, στον πρώτο όροφο του δημαρχείου, στην *αίθουσα των συνεδριάσεων*, και, καθώς αυτή ήταν άδεια, δήλωσε ότι από δω θα μπορούσαν μια χαρά ν' απολαύσουν το θέαμα με την άνεσή τους. Πήγε τρία οκαινωκία απ' αυτά που βρίζονταν γύρω από το στρογγυλό τραπέζι, κάτω απ' την πορτομιά του μονάριζι, και, φέροντάς τα κοντά ο' ένα από τα παράθυρα, κάθισαν ο ένας πλάι στον άλλον.

Έγινε ένα πήγαιν' έλα πάνω στην εξέδρα, οργολιμήματα, διαδονάια, και, τέλος, ο κύριος Σύμβουλος σηκώθηκε πάνω. Ήξεραν τώρα ότι τον έλεγαν Λιερέν και το όνομά του κυκλοφορούσε απ' άκρη σ' άκρη μέσα στο πλήθος. Όταν ξεχώρισε λοιπόν μερικά φύλλα και κώλλησε πάνω τους το μονιέλό του για να δάψει καλύτερα, άρχισε:

«Κύριοι,

»Ας μου επιτραπεί καταρχήν (που αναφερόθό στο αυτικείμενο της σημερινής μας συγκέντρωσης, και δεν αμφιβάλλω ότι το αίσθημα αυτό το συμπιέριζεθε όλοι σας), ας μου επιτραπεί, λέγω, να αποδώσω δικαιοσύνη στην ανωτάτη διοίκηση, στην κυβέρνηση, στο μονάριζι, κύριοι, τον άνακρά μας, στον πολλαγαρημένο μας δασιάα, στο ν' οτιοί κανένας κλάδος της κοινής ευημερίας δεν είναι: αδιάρρητος και ο οποίος κατευθύνει με τόσο σταθερό αλλά και τόσο συνετό συνιάα βραχίονα το σκάφος του κλάτους εν μέσω των αδιαλείπτων κινήσεων μιας πολυκύμαντης θάλασσας, γνωρίζοντας εξάλλου πώς να επιδάλλει το σεβασμό στην ειρήνη όπως και στον πόλεμο, στη διομηχανία, στο εμπόριο, στη γειωγία και στις κατάξ τέχνες».

— Πέρε, είπε ο Ροδόλφος, να πλώ λιγάκι πιο πίσω.

— Γιατί, είπε η Έιμπα.

Εκείνη όμως τη στιγμή η φωνή του Συμβούλου υψώθηκε σε τόνο κραυγής. Διασάταξε:

«Παρηλάθε, πια, κύριοι, ο καιρός εκείνος όπου ο εμπόλεμος στασιγενής έδωσε με αίμα τους δημόσιους χώρους μας, όπου ο ιδιοκτήτης, ο εμπροσθούμενος, ακόμη και ο εργάτης, παραιλόχοντας στο κρεβάτι τους τη νύχτα για τον ειρηνικό τους ύπνο, έπρεψαν μήπως τους ξυπνήσει ξαφνικά ο θόρυβος των εμπρηστικών κωδωνοκρουσιών, όπου οι πλέον ανατρεπτικές αρχές διέδωσαν με θρασύτητα τα θεμέλια...»

— Γιατί μπορεί να με δουν από κάτω κι ύστερα θα πρέπει να δικαιολογηθώ επί δεκαπέντε μέρες. Και με την κακή μου φήμη...

— Ω! συκοφαντείτε τον εαυτό σας, είτε η Έμμα.

— Όχι, όχι, είναι αταίριατα, σας ορκίζομαι.

«Όμως, κύριοι», εξακολούθησε ο Σήμεουλός, «αν, απωθόντας από τις αναμνήσεις τις ζοφερές αυτές εκδόσεις, μεταφέρω το δράμα μου στη σημερινή κατάσταση της υγείας μας πατριδας, τι δράμα; Παντού ανήξει το εμπόριο, παντού ανήλθουν οι τέχνες: παντού καινούργια οδικά δίκτυα, ως νέες αττηγίες στο κομή του κράτους, εγκαθιστούν καινούργιες σχέσεις: τα μεγάλα μας βιοτεχνικά κέντρα επανήλθσαν τη δραστηριότητά τους: η έρημοκεία, στερεωμένη τάχα, χαμογελά σε όλες τις καρδιές: τα λιμάνια μας είναι γεμάτα, η εμπιστοσύνη ξαναγεννιέται, και, επιτέλους, η Γαλλία ανασπνέει!...»

— Αλλάωστε, πρόσθεσε ο Ροδόλφος, ίσως, απ' την οπτική γωνία του κόσμου, να έχουν και δικαίο...

— Πώς αυτό; είτε η Έμμα.

— Ε, ναι! Δεν ξέρετε πως υπάδχουν ψυχές αιώνια παραδαμαμένες; Έχουν ανάγκη τη διαδοχή του ονείρου και της δράσης, τα πιο καθαρά πάθη και τις πιο παράφορες απολαύσεις, και πέφτουν έτσι σε κάθε είδους τρέλες, σε κάθε είδους πρόσκαιρα κατρίτια.

Εκείνη τότε τον κοίταξε όπως κοιτάζουν έναν ταξίδευτή που έχει περάσει από χιόνες αλλόκοτες και είτε:

— Είμεεις οι άμοιρες οι γυναικές ούτε αυτό το ξέδωμα δε μπορούμε να έχουμε!

— Θαίβερό ξέδωμα, γιατί δε θύοκεις σ' αυτό την ευτυχία.

— Μα τη θύοκεις ποτέ την ευτυχία; γύηρησ εκείνη.

— Ναι, τη συναντάς κάτω α μέγα, αποκρίθηκε αυτός.

«Και το κατανοήσατε αυτό», έλεγε ο Σήμεουλός, «Σεις, αγρότες και εργάτες της υπαίθρου: σεις, ειρηνικοί σκαπανείς ενός ολόκληρου πολιτισμικού έργου: σεις, άνθρωποι της προόδου και της ηθικής! Το καταλάδατε, λέγω, ότι οι πολιτικές κατααινίδες είναι ακόμη πιο επιφοδες από τις διαταραχές της αρτηριακής...»

— Τη συναντάς μια μέγα, ετανέδαθε ο Ροδόλφος, μια μέγα, στα ξαφνικά κι όταν είσαι σε βαθύ απελπισμό. Τότε μισονήλουν οι ορλόντες και σα σ' ακούς μια φωνή: «Να την!» Αισθάνεσαι την ανάγκη να εμπιστευτείς σ' αυτήν τη ζωή σου, να της τα δώσεις όλα, να της τα θυσιάσεις όλα! Δε χρειάζονται εξήγησεις μετξέ σου, γιατί κι εσύ κι αυτή τα έχετε μαντέψει όλα. Έχετε δει ο ένας τον άλλο στα όνειρά σας. (Και την κοίταζε.) Επατέλους, να τος ο θησαυρός που έψαγγες με τόση ζέση, να τος μπρος σου λάμψει, απθοδοδά. Κι ωστόσο, ακόμη διατάζουμε, δεν τολμούμε να το πιστέψουμε. Και μένομε έχθαίδο, όπως όταν θγάνεις από τα σκοτάδια στο φως.

Και, ολόκληρώνοντας τους λόγους αυτούς, ο Ροδόλφος πρόσθεσε και παντομίμα στον πεζό λόγο. Πέδισε το χέρι του στο πρόσωπό του, σα να του είχε έβρει ξάλλη. Και το άφησε έπειτα να πέσει πάνω στο δικό της. Η Έμμα τράδηξε το χέρι της. Όμως ο Σήμεουλός εξακολούθησε να διαδάξει:

«Και ποιος θα μπορούσε να απορήσει γι' αυτό, κύριοι; Μόνο όπως είναι τόσο τυφλωμένος, τόσο θυθισμένος (δε φοβόμμαι να το πω), τόσο θυθισμένος στις προκαταλήψεις μιας άλλης εποχής, ώστε να παραγγωλίζει ακόμη

το πνεύμα των αγροτικών πληθυσμών. Ποι, πράγματι, υπάξει περισσότερο πατριωτισμός απ' όσος στην ύπαιθρο, περισσότερο αφροσύνη στα κοινά, περισσότερο νοημοσύνη, με λίγα λόγια; Και δεν εννοώ, κύριοι, την επιφανεϊάκη εκείνη νοημοσύνη, μάταιο κόμημα των οικητών πνευμάτων, εννοώ τη βαθιά και μετρομένη εκείνη νοημοσύνη που υπερένω όλων επιδιώκεται στην επιδίωξη ωφέλιμων στόχων, συμβάλλοντας έτσι στο καλό όλων, στην κοινή προκοπή και στη στήριξη των κοινωνικών τάξεων, κατόπτο του σεβάσμιού των νόμων και της εφαρμογής των καθήκοντων...»

— Α, πάλι τα ίδια, είτε ο Ροδόλφος. Ξανά τα καθήκοντα, έχω μπουκώσει απ' τα λόγια αυτά. Είν' ένα κάθο γερο-μπαμπανάδες με φανελένιο γιάικο και θεοϊσες με θερμοφίδια και σύννοψη, που μας κανοναρχάνε συνεχώς περί καθήκοντων και καθήκοντων. Ε, διάδα, καθήκον είναι να νιώθεις αυτό που είναι μέγα, ν' αγαπάς αυτό που είναι ωγαίο, κι όχι ν' αποδέχεσαι όλες τις συμβατικότητα της κοινωνίας με τις παλιανθρωπιές που μας επιβάλλουν.

— Εστούσο... ωστόσο... παρατηρούσε η κυρία Μπιοδάρν.

— Μα ναι! Γιατί αυτή η στηλίτευση των παθών; Δεν είναι τα πάθη το μόνο ωγαίο που υπάξει στη γη, η πηγή του ηθουισμού, του ενθουσιασμού, της ποιήσης, της μουσικής, των τεχνών, των πάντων τελικά;

— Πρέπει, ωστόσο, είτε η Έμμα, ν' αποδοθείς κάπως τη γνώμη του κόμου και να υπακούς στην ηθική του.

— Α! Οι ηθικές είναι δύο λογίων, αντίστροφο αυτός. Η μικρή, η συμβατική, των ανθρώπων, αυτή που αλλάζει ασταματίτητα και που σκούζει στ' αργιά μας, αυτή κινείται στα κάτω, είναι χαμύσουνη, όπως η συνάθροση τούτων των ηθικών που δάεπετε. Η άλλη όμως, η αιώνια, είναι ανλωμένη ολόγυρά μας και ημπετής, όπως το τούτο που μας περιβάλλει και ο γαλανός ουρανός που μας φωτίζει.

Ο κύριος Λιεβέν σκούτισε το στόμα με το μαντιλάκι του κι εξακολούθησε:

«Και μήπως, κύριοι, χρειάζεται να σας αποδείξω εδώ τη χρησιμότητα της γεωργίας; Και ποιος, λοιπόν, καλύτερει τις ανάγκες μας; Ποιος μας προμηθεύει τα μέσα για την επιείωση μας, αν όχι η γεωργία; Ο γεωργός, κύριοι, που, απέροντας με χέρι φιλόδοπο την οργωμένη γη της υπαίθρου, μας δίνει το ούτρω, το οποίο αλέθεται και, με τη δρηθεία ευφυών μηχανημάτων, γίνεται αλεύρι και, με ταφερύμενο στις πώλες, μετατρέπεται από τον αγροτικό σε τροφή για το φτωχό όπως και για τον πλούσιο. Και δεν είναι ο γεωργός, πάλι, που τρέφει, χάριν των ενδυμασιών μας, τα άφθονα ποίμνια του στους βοσκοτόπους; Γιατί πώς θα ντυνόμαστε, πώς θα τρεφόμαστε χωρίς το γεωργό; Και δεν είναι ακόμα να πάμε μακριά για να δρούμε παραδείγματα. Ποιος δεν έχει συχνά ανάλογα θεί τη μεγάλη σημασία που έχει για μας το ταπεινό του-το ζώο, κόρημα των ορνιθώνων μας, που μας προμηθεύει παράλληλα πουπουλένιο προσκετάλο για τον ύπνο μας, τη χυμώδη του σάρκα για το τραπέζι, μας και σόγκ; Δε θα τελείωνα όμως ποτέ αν επρόκειτο να απαιτηθήσασ ένα προς ένα τα ποικίλα προϊόντα που η γεωργική γη επιδραφιλιώνει στα τέκνα της ωδν μητέρα γενναιοδοθη. Εδώ, είναι το γαιπέλο· αλλού, είναι οι μηλές που δρογούν το ποτό· εκεί, το ζαζαδατακό· παραταρά, τα τυγάι· και το λινάρι, κύριοι, μη λησιμονούμε το λινάρι! Το οποίο τα τελευταία χρόνια γνώτισε μεγάλη ανάπτυξη και επί του οποίου θα επισήνω εντός ολίγου την προσοχή σας».

Δε χρειάζόταν να την επισήνει: γιατί όλα τα στοιχεία του πληθους έλασκαν, σα να ήθελαν να πουν τα λόγια του. Ο Τιδός, δίστα του, τον άκουγε γοργάδωνοντας τα μάτια· ο κύριος Ντεροζέγκ κάθε λίγο έλανε γλυνκά τα δάεφαρα· και πιο πέρα, ο φαρκιακοπούος, με το γιο του τον Ναπολέοντα ανάμεσα στα γόνατα, κρατούσε τ' αφρι

του με το χέρι για να μη χάσει ούτε συλλαβή. Τα άλλα μέλη του σμιθουλίου κουνούσαν αργά τα πηγούνια τους μέσα στα γνάκκα τους, σημείο επιδοκιμασίας. Οι πιθοσδέστες, στη βάση της εξέδρας, αναπαύονταν πάνω στις ξηρολόγες τους και ο Μτινέ, ακίνητος, στεκόταν με προσηλαμένο τον αγκώνα και την αιχμή του ξίφους ψηλά. Θα άκουγε σπουδηότερα, δεν πρέπει όμως να έδειξε τίποτε εξαιτίας του προσηλαίου του κράνους του που του έπεφτε στη μύτη. Ο υπασιπιστής του, ο μικρότερος γιος του κνυ Τιδάς, το είχε παρακάμνει με το δικό του κράνος, γιατί είχε φορέσει ένα που το τραμπάλιζε πάνω στο κεφάλι, αφηγοντας να ξεπροβάλλει μια άκρη από το ταίτινο σκουφί του. Χαμολοκόνσε με μια παιδιόδικτη γλάνκα, και το χλόμιό του προσηπτάκι, απ' όπου έσταζε ο ιδρώτας, είχε μια έκφραση χαράς, κούρασης και νύστας.

Όλος ο γάμος μέχρι τα στίβια ήταν γεμάτος κόσμο. Έδωλετες ανθρώπους ακουμπημένους σ' όλα τα παρόθιμα, άλλους όρθιους σε όλες τις πόρτες, και τον Ζιστέν, μισοστό στην είσοδο του φαριμακείου, να φαίνεται ολότελα αποροφημένος από την ενστένιση αυτού που κοίταζε. Παρ' όλη τη σιγή, η φωνή του κνυγιού Λιεβέν χωνόταν στον αέρα. Στ' αφτιά των ανθρώπων έφταναν ψιχούλα από φράσεις που τις διέκοπτε εδώ κι εκεί ο θόρυβος των καθισμάτων μέσα στο κλίβος και, ξαφνικά, άκουγες πίσω σου να εξαπολύεται ένα μακρύ μουγκανητό σφαλιάδας ή βελάσματα προβάτων που αποχρύνονταν το ένα στο άλλο στις γωνίες των ορόφων. Πραγματικά, οι γελάδαρηδες και οι έσοκοί είχαν φέρει μέχρι εκεί τα ζωντανά τους, που κάθε τόσο μπειμπάλιζαν όλο και τραδούσαν με τη γλώσσα τους κάποιο κλαράκι απ' τις φηλάδιαιες, που τους αδειμάταν από το μουσουδι.

Ο Ροδόλφος είχε πλησιάσει την Έμμα και της μιλούσε χαμηλόφωνα και γρήγορα:

— Μια δε σας κάνει να εξεγείροστε η συνομασία αυτή του κόσμου; Υπάγχει έστω κι ένα σναλαθήμα που να μην το καταδικάζει; Τα πιο ευγενικά ένστικτα, οι πιο αγνές συμπεριβες δύνωνται, συκοφαντούνται, και, όταν

επιέδους δυο άμοιρες ψυχές συναντηθούν, όλα διευθετούνται έτσι, ώστε να μη μπορέσουν να μιλήσουν. Θα προσηλάθησαν μοδαταύτα, θα χτυπήσουν τις φρεγγούγες τους, θα καλέσει η μια την άλλη. Ω, τι σημασία έχει, αργά ή γρήγορα, σε έξι μήνες, σε δέκα χρόνια, θα ανταμωθούν, θα αγαπηθούν, γιατί το απαιτεί το πεπρωμένο και γιατί γεννηθήκαν η μία για την άλλη.

Στεκόταν με τα χέρια σταυρωτά στα γόνατα και, με σπαμμένο το πρόσωπο προς την Έμμα, την κοίταζε από κοντά ολόμοια στα μάτια. Κι εκείνη ξεχώριζε μέσα στα δικά του μάτια μικρές χρυσασφένιες σχιτίδες που εξακτινώνονταν γύρω από τις ματιές του κόρες και ένιωθε, μάλλον, το άδωμα της πομπήδας που είχε σπώσει στα μαλλιά του. Και τότε την κατάκλυσε μια γλυκύα χαλάραση, θυμήθηκε τον υποκόμη που την είχε χορέψει βας στο Βομπισάο και που το γέμι του ευώδιαζε, όπως κι αυτά εδώ τα μαλλιά, βανάλια και κίτρο και μισό-κλεισε μνηχνικά τα διάφραγα για να την ανασάνει καλύτερα. Στην κίνηση όμως αυτή που έκανε γέγοντας πάνω στο κάθισμά της, είδε μακριά, στο βάθος του ορίζοντα, την παλιά άμαξα, το *Χελιδόνι*, να κατεβαίνει αργά την πλαγιά του Λε, σηκώνοντας πίσω της ένα σύννεφο κουνιμαχτού. Μέσα στο κίτρινο αυτό αμάξι, ερχόταν τόσο συχνά ο Λεόν για να τη βρει κι απ' αυτό το δρόμο είχε φέρει για πάντα! Της φάνηκε πως τον είδε απέναντί, στο παρόθιο του, κι ύστερα όλα έγιναν ένα, σύννεφα πέρασαν. Της φάνηκε πως στροβιλίζονταν ακόμη στο βας, κάτω απ' το φως των ποδυελέων, στην *αγκάλη* του υποκόμη, κι ότι ο Λεόν δεν ήταν μακριά, θα 'ρχόταν... Κι ωστόσο ένιωθε πάντα πάλι της το κερβάλ του Ροδόλφου. Η γλυκύτητα της αίσθησης αυτής διατεχνούσε τους αλλοτριονούς της πόθους που, σαν άμιμος ψυχή όταν φουά ο αγέρας, στροβιλίζονταν μες στη λερπή οσμή του αρώματος που αρώμαζονταν πάνω στην ψυχή της. Ανοιγόκλεισε πολλές φορές τα γουβόνια, με δύναμη, για ν' αναπαύσει τη θροοία του κισουί που κερταίλιζε τα κλονόκαρα. Εβγάλε τα γάντια της, σκούτισε τα χέρια κι έπειτα, με το μαντίλι

της, έκανε αέθα στο πρόσωπό της, ενώ, μέσ' αυτό το γρηγορο σφυγμό των μηλών της, άκουγε τη βουή του πλήθους και τη φωνή του Συμβούλου που ψαλλοιούζε τα δικά του.

Κι έλαγε ο Σύμβουλος:

«Συνεχίστε! Εξακολουθείστε! Μην ακούτε ούτε αυτά που σας υποδάλλει η γουτίνα ούτε τις δεισιμαίστες παρατηρήσεις ενός απειοκροττου εμπεισιμοι! Φροντίστε κυρίως για τη βελτίωση του εδάφους, για τα καλά λιπάσματα, για την καλύτερευση της γένσεας των αλόγων, αγελάδων, προβάτων και χοίρων! Αγ γίνουν για σας οι συνελεύσεις αυτές ειρηνικές αφένες όπου ο νικητής, βγαίνοντας, θα τείνει τη χείρα στον ηττημένο και θα συναδελφωθεί μαζί του στην ελπίδα για μια καλύτερη επιτυχία! Και σας, αξιοσεβάστοι υπηρέτε! ταπεινοί φαμίγια, που καμία κωδέγηση ως τώρα δεν έλαθε υπόψη της τον επίτροπο μόχθο σας, έλδτε να λάδρετε την ανταμοιβή των δικαιωμάτων σας αφετών και εσετέ περιεπιμένο ότι το κούτος, αυτό τούδε και εις το εξής, έχει το δάίμμα του στραμένο πάνω σας, σας ενθααθύνει, σας παθεχει προσοαα, θα δικαιώνει τα δίκαια αιτηματά σας και θα έκαφρνεί, όσο εξαοράται απ' το ύδιο, το φροτίο των επίμοχθων θουσιών σας!»

Και ο κύριος Λιερέν κάθισε στη θέση του· σηκώθηκε ο κύριος Ντεροζερέ κι άρχισε άλλο λόγο. Ο δικός του, βέβαια, δεν υπήρξε τόσο διασηθιμένος όσο του Συμβούλου· τον χαοακήριζε όμως αναμφίδοδα ένα πιο θετικό στίλλ, πιο ειδικές δηλαδή γνώσεις και πιο ενελεχειζς διαπιστώσεις. Έτσι, λιγότερη θέση κατέχει στο λόγο του ο εγκομμασμός της κωδέγησης και περιουσίτερη η θρησοαεία και η γεωργία. Τονίζουαν η σχέση της μιας με την άλλη και το πώς πάντοτε σημάδουσαν στην προοίθηση του πολιτισμού. Ο Ροδόλφος, με την κυρία Μπιοδαυί, μιλούσε για όνειρα, προοαθήματα και μαργητισμό. Ο ήθηρος, αναγόμενος στο άκκο των κοινωνιών, εξιστορούσε τους ά-

γίριους εκείνους καιρούς όπου ο άνθρωποι ήσαν δασόδιοι και έαλανηφάνοι. Άφρησαν έπειτα τη δοαά των ξύλων, περιέδηθηκαν το ύψασμα, άνοιξαν ανάδαα, φύτρησαν αιμαίλα. Ήσαν άσφαγε καλό αυτό ή μήπως τούτη η ανασάλληση εμπρεμείχε περιουσίτερα μενοκεπήματα από πλεονεκηματά; Ο κύριος Ντεροζερέ έθετε το προόδημα. Από το μαργητισμό ο Ροδόλφος αιγά-αιγά έφρασε στίγας φηγικές συγγένειες και, ενώ ο κύριος Πιροέδος αναφερόταν στον Κινκινάτρο με το άδοτορό του, στον Διοκλήτιανό που φύτρευε τα ζαδζαδατακά του και στους Κινέζους αυτοκράτορες που εγκαινιάζουαν τη χροιά με σπορά, ο νεαρός άντρας εξηγούσε στη νεαρή γυναίκα ότι οι ακατανίκητες αυτές έλξεις αντλούουαν την αιτία τους από κάποια προγενέστερη ύπαρξη.

— Αγ ποίμε, ειμείς, πώς έγινε και γνωστρήκαμε; Ποια τύχη το θέλησε; Γιατί, όντρας απομακρυσμένο, οι ιδιαιτερες κλίσεις μας μας ώθησαν τον ένα προς τον άλλον, σα δυο ποταμούς που κυλούν για να συναντηθούν.

Κι έπιασε το χέρι της· αυτή δεν το τράδηξε.

«Σύνολο καλών καλιδεργειών!» κούύγασε ο προέδρος.

— Όταν, για παρδύδειγμα, ήθθα στο στίτι σας...

«Στον κύριο Μπριζτέ, από το Κενκαμπουά».

— Ήξερα μήπως ότι θα σας συνόδευα;

«Εξόδομηγντα φράγγκα!»

— Εκατό φραζές μου 'θε να φύγω κι όμως σας ακούδουθήσα, έμεινα.

«Κοριές».

— Όταν και θα έμεινα και σήμερα, και αύριο, και μεθαύριο, και όλη μου τη ζωή!

«Στον κύριο Καρόν, από το Αγγκέιν, χθυσό μετάλλιο!»

– Γιατί ποτέ δε δόγηκα στις συναναταγορές μου με άλλα πρόσωπα τέτοια τέλεια σαγήνη.

«Στον κύριο Μπεν, από το Ζιόβι-Σεν-Μαργτέν!»

– Και θα πάγω μαζί μου τη θύμησή σας.

«Για ένα κριάρι μεγινός...»

– Θα με λημονήσετε όμως, σα σκιά θα έχω περάσει.

«Στον κύριο Μπελό, από τη Νοτρ-Νιραμ».

– Αχ, όχι, κάτι θα είμαι κι εγώ στη σκέψη σας, στη ζωή σας...

«Ρίτσα γιοιιδίων, δαδαείο ex aequo: στον κύριο Λεε-γιοσέ και στον κύριο Κιλαιμπού: εξήντα φράγκα!»

Ο Ροδόλφος της έφωγγε το χέρι και την ένωθε ν' αναπαράξεται ολόξεστη σαν αιχμαλωτισμένη τρυφώνα που θέλει να φρεγονήσει ξανά ελεύθερη. Είτε όμως σαν προσησθβα να αράλλαγει είτε σαν ανταπόκριση στην πίσση αυτή, η Έιμμα έκανε μια κίνηση με τα δάχτυλα: κι εκείνος τότε ξεφώνισε:

– Ω! ευχαριστώ! Δε με απουθείει! Είστε καλή! Καταλαβαίνετε ότι είμαι δικός σας! Αφήστε με να σας δώσω, να σας ατενίζω!

Ένα αεροφύσημα που ήθε από τα παράθυρα ανασήκωσε το σκέταμα του τραπεζιού και, στην πλάτεια, κάτω, όλα τα ψηλά σκουφιά των γυναικών ανασηκώθηκαν κι αυτά, σα φρεγονές ασπίρης πεταλούδας που αράδωνονται.

«Χορήγη σταφιδόψυψου με σησαμέλαιο», εξασκολούθουσε ο προέδρος.

Και απαντώ:

«Απασομα φλάμανδίας – καλλιέγεια λιναρισού – αρσηγηάνσεις, συμβόλαια υπενουκισσεων μακράς διακειάς – προσφορά οικιακών υπηρεσιών».

Ο Ροδόλφος δε μάλωσε πια. Κοιτάζονταν στα μάτια. Πόθος υπέδατος έκανε τα ξεραμένα τους χείλη να φουκισούν και, χωρίς προσπαθεία, νοχελικά, τα δάχτυλά τους ενώθηκαν.

«Στην Καρλιν-Νικέτ-Ελίζα Λεγού, από το Σασερό-Λα-Γκετιέ, για πενηνταρεσσάγων χρόνων υπηρεσία στο ίδιο αγρόκτημα, ένα αγγυρό μετάλλιο τιμής εικοσαεπτε φράγκων!»

»Πού είναι η Καρλιν Λεγού;» επανείδαθε ο Σημδουλος. Η Καρλιν Λεγού δεν παρουναιζόταν, και ακουόστηκαν φωνές που οργουλούσαν:

– Άντε, πήγαινε ντε!

– Όχι.

– Από τ' αλιστερά!

– Μη φοβάσαι!

– Τι χαρή που είναι!

– Επτελούς, δόλωκεται εδώ; κρατύσσε ο Τιδάς.

– Ναυ! Να τινεί!

– Ας πληούσει λοιπόν!

Είδαν τότε να προχωρεί προς την εξέδρα μια κοντή γλουύλα με φοδωμένο παρουναιστικό, που έμοιαζε να ζαδώνει μέσα στα φτωγά της γουκαλάκια. Φορούσε στα πόδια χοντρά ξυλοκαπάπουρα, και απ' τη μέση της κειμόταν μια φαδιά μαζε ποδιά. Το ισχύ της πρδσώρω, χωμένο σε μια σκούφια γωδής γύρω, ήταν πιο ευτιδισαμένο κι απ' το μαδαμένο μήλο κι απ' τα μανίκια της κόκκινης πουκαμισάς της περνούσαν δυο μακριά χέρια, γεμάτα κόμπους στις ααθβώσεις. Η σκώνη των αχοιουών, η ποτσία απ' τις μπουινάδες και το λίκος από τις προδιές τα

είχαν τόσο πολύ σταφιδιάσει, ξετριβίσει και σκληρύνει, ώστε φαίνονταν θρόικια, αν και είχαν ξεπλυθεί με κρύο νερό· και, απ' την πολλή δουλειά που είχαν προσφέρει, έμειναν μιάνογτρα σα να παρουσάζαν απ' μόνα τους την κατεννή μαστρυγία μιας τόσο τυραννισμένης ζωής. Απ' την έκφραση της μορφής της αναδύονταν κάτι σαν ασχημική αυστηρότητα. Καμιά θλίψη και καμιά τρυφερόδα δεν απάανε το ωχρό αυτό βλέμμα. Απ' την πολλή τριβή με τα κατοικίδια, είχε πάθει την αφωνία και την απάθειά τους. Πρώτη της φορά είχε θρεθεί μέσα σε τόσο ποδάριθμη συντροφιά και, έχοντας αγρευτεί στα εσώφυλά της από τις σημαίες και τα τσιμπούδια, απ' τους μαιουγνιμένους κυρίους και το παδάσημο του Σημδούλου, έμεινε ασάλευτη, μην ξέγοντας αν θα ήγερε να προχωρήσει μπροστά ή να το δάει στα πόδια, ούτε γιατί το πάθος την έσπρωγγε και γιατί οι εξεταστές της χαιμολούσαν. Κι έτσι, στεκόταν ολόρθη, μπροστά σε όλους αυτούς τους ολόνηθλους αυτούς, μισός αιώνας δουλείας.

— Πλησιάζτε, αξιότιμη Καρρίν-Νικέξ-Ελίξα Λεσού! είτε ο κύριος Σημδούλος, που είχε πάθει από τα χέδια του προέδρου τη λίστα των θραδευμένων.

Και εξετάζοντας το φύλλο το χαρτί μπροστά του κι έπειτα τη γούλι γυνάικα, εταναλάμεινε με πατρικό τόνο:

— Πλησιάζτε, πλησιάζτε!

— Κουρή είστε; είτε ο Τιδάς, ανατηδόντας στην πολύθθόνα του.

Και δάβηκε να της ουδαίξει στ' αγρι:

— Πενητατέσσαρα χρόνια υπηρεσία! Αγλυρό μετάλλο! Εικοσιπέντε φράγκα! Δικό σας.

Έπειτα, όταν η γούλι πήρε το μετάλλο της, το κοίταξε με προσοχή. Τότε αρλώθηκε στο πρόσωπό της ένα χαμόγελο μακαριότηας και ακούστηκε να ψιθυρίζει φευγόνας:

— Θα το δώσω στον πατά μάς να μου κάνει λειτουργίες.

— Τι φαντασιώζει! Έκανε ο φαγμακακοποιός σκιδόντας προς το σιμδαυολόγαφο.

Η συνκέντρωση είχε τελείωσε· το πάθος σκόρπισε και, τώρα που είχαν τελείωσε οι λόγοι, ο καθένας ξαναγύριζε στη θέση του κι όλα ξανάμπαιναν στην τάξη: τα αφεντικά κακομεταχειρίζονταν τους υπηρετές, κι εκείνοι χτυπούσαν τα ζώα, τους ασυγκίνητους αυτούς θριαμβευτές, που γύριζαν στο στάβλο με ένα ηράσινο παδάσημο ανάμεσα στα κέρατα.

Στο μεταξύ, οι εθνοφιλάκες είχαν ανέδει στον πρώτο όροφο του Δημαρχείου με ψιμιάκια καρφωμένα στις ξεφράδγγες τους, ενώ ο τυμπανιστής του τόγγματος κούδαλοισε ένα καλάθι με μπουκάλια. Η κυρία Μποδάγυ πήγε τον Ροδάφο απ' το μπαράσο, κι αυτός την οδήγησε στ'ι της· χάρησαν μπροστά στην πόρτα της· έπειτα ο Ροδάφος έκανε δώστες μοναχός στο λιδάδι, περμιένοντας την όρα της συνεστίασης.

Το τσιμπούρι γάτρησε πωλάην όρα, με πολύ θόγγο και κακή εξυτηγέτηση· ήταν τέτοιος ο συνωπτιωμός, ώστε με δυσκολία κουνούσαν τους αγκώνες τους, και τα στενά σωνίδια που χρησιμοποιούν για πάλγκοι περαάλο να απάσαν υπό το βάρος των συμπροιαστών. Έφρασαν το καταπέτασμα. Ο καθένας τους διεκδίκησε με πείσιμα την αναλόγουσα μερίδα του. Ο ιδιώτας κινούσε απ' όλα τα μέτωπα· κι ένας ασπιδερός ατιμός, σαν ποταμίδια πάλγκη φθινοπωριάτικου πριουνοί, επέπλεε επί του σιμδαίου, ανάμεσα στα χείμαστά λυγγάγια. Ο Ροδάφος, με την πλάτη ακουμπισμένη στη χασεδένια τένα, σκεφτόταν τόσο έντονα την Έμμα, ώστε δεν άκουγε τίποτα. Πίσω του, πάνω στη γούλι, υπηρετές σποιδάζαν τα άερωμένα πιάτα: οι διαλάνοι του του μιλούσαν και δεν τους απορηγώνονταν του γέμιζαν το ποτήρι και στη σκέψη του θρονιάζονταν η σωτηρ, παρά το θόγγο που μεγάλωνε ολόγγα του. Οι στογχαμιοί του πήγαιναν σ' αυτά που του είχε πει και στο σχήμα των χεράων της· η μορφή της, σα μργινός καθέφτης, έλαμπε πάνω στην πλάκα των πληγκίων· οι πίες της φούστας της κατέδαιναν κατά μήκος των τούγγων και ημέδες έγωτα ξετυλίγονταν στο άπειρο μέσα στις προυπτικές του μέλδοντος.

Την Ξανθή το βράδυ, την ώρα των βεγγαλικών ήταν όμως με το στήνιο, την κυρία Ουέ και το φαγμακοπού, ο οποίος ανησυχούσε πολύ με τον κίνδυνο των φωτοβολίδων που χάνονταν και κάθε λίγο άφηνε την παρέα για να πάει να κάνει συστάσεις στον Μπινέ.

Τα τυροεγγονοθήματα που είχαν σπαεί στον κυρ Τιδάς είχαν κλείσει, από υπερβολικά μέτρα ασφαλείας, στο κελόδο του έτοι, το νοτιομένο απ' την υγρασία μπαρούτι δεν άναβε, και το βασικό κομμάτι, που θα παύστανε ένα δρόκοντα ουροόδο, απέτυχε τέλειως. Κάθε τόσο έφτυνε ηηλά ένα φτωχοδέγγαλινό· τότε, το χέριον πληθώς έβγαζε μια δοή που τη μεγάλωναν οι κρουνές των γυναικών καθώς τους ψιχοβύεταν τη μέση μέσα στο σκοτάδι. Η Έμμα, σιωπηλή, ακουμπούσε απαλά στον ώμο του Σαρά· έπειτα, με το πνιγνι σηκωμένο, πατακαλούθουσε στο σκοτεινό ουθαρό την ολόφωτεινη τροχιά των βεγγαλικών. Ο Ροδόλφος την κοίταζε στη λάμψη των λαμπιωνών που ήταν αναμμένα.

Σιγά-σιγά τα λαμπιόνια έσβησαν. Βγήκαν τ' αστέγρια Άγγιους να ψιχαλάξει. Η Έμμα τόνισε το μαντίλι της στο γυμνό της κεφάλι.

Εκείνη την ώρα βγήκε απ' το πανδοχείο η άμαξα του Σιμβούλου. Ο άμαξής του, που ήταν μεθυσμένος, νωγκώθηκε Ξαφνικά και διακρινόταν από μακριά, πάνω από την κάτω, ανάμεσα στα δυο φανάρια, η μάζα του σώματος του που ταλαντευόταν δεξιά και αριστερά ανάλογα με το πώς σκαμπανέβαζαν τα κρεμαστήρια του άμαξιού.

— Πιστεύω, είτε ο φαγμακοπούλης, πως θα ήγρετε να γίνει εκστρατεία κατά της μέθησι! Πρέπει να ανσργαφονται κάθε εβδομάδα στην πόρτα του δημαρχείου, πάνω σε ένα πίνακα ad hoc, τα ονόματα όλων εκείνων που, στη διάκριση της εβδομάδας, τοξινόθηκαν με αλκοολό. Εξάλου, από πλυντές στατιστικής, θα έχουμε έτοι κρουνάδα χρονικά που στην ανάγκη θα μπορούσαμε και να...

Ω, συγγνώμη μια στιγμή.

Κι έτρεξε Ξανά προς το λογαγιό.

Αυτός επέστρεψε στίτι του. Πήγαινε να επιθεωρήσει το περιεφερόμενο εγμάδι του.

— Πως θα ήταν σκόπημο, που είτε ο Ουέ, να στέλλνατε κάποιον από τους ανθρώπους σας ή να πάτε ο ίδιος...

— Αφήστε με, να χαθείτε, ήσυχα, απάντησε ο Φοροεισπράκτορας, αφού δε συμβαίνει τίποτι!

— Ένταξει, πονχύτε, είτε ο φαγμακοπούλης, όταν γύγισε στη συντροφιιά του. Ο κύριος Μπινέ με δειλάωσε ότι έχουν ληφθεί τα μέτρα. Καμία στίβα δε θα πέσει. Οι ανάλεις είναι γελάτες. Πάμε για ύπνο.

— Α, μα το Θεό, τον έχω τρομερή ανάγκη, είτε η κυρία Ουέ, που χαμογυριόταν με πόθος, δεν πειράζει όμως, την περάσατε όμορφα τη νιοστή μας.

Ο Ροδόλφος είτε κι αυτός με φωνή χαμηλή και δαίμαμα τρυφερό:

— Σί να, πολύ όμορφα!

Και αφού χαϊρετήθηκαν χωριστά.

Δνο μέρες μετά, στο φανό της Ρουέν υπήγχε ένα μεγάλη άδηγο για τις συνελείσεις. Το είχε συντάξει με οίστρο ο Ουέ από την άλλη κιάλας μέδα:

«Γιατί αυτή η νιοστρινή ατιμωσαυα, οι ανθοστολοιοισί και οι νωδάντες; Ποι έτρεχε δύο αυτό το πλήθος, σαν τα κήματα της φουγοτουναομηλής θάλασσας, κάτω απ' τους καταράχτες ενός τροπικού ήλου που σκιδράζε ανλόγερα τη ξέστη του πάνω στα σπατά μάς;»

Μιλούσε καρόπιν για τις συνθήκες ζωής των χωρικών. Βέβαια, η κυδέσνηση έκανε πολλά, όχι αρκετά όμως! «Θάσρος!» της φώναζε. «Χρειάζονται πλήθος μετασργθμίσεις, ας τις πρσργματοποιήσουμε». Αναφερόμενος έτσι τα στην είσοδο του Σιμβούλου, δεν ξεχνούσε καθόλου την «αγεμάνια όλη της πολιτοφυλάκής μας» ούτε τις «άνυρες χωριατοπούλες μας» ούτε τους γυνιοκέφραδους γέροντες, «μιοφές παρταρχιακές που δρλοκονταν εκεί και που μεδικές απ' αυτές, απομεινάγια από τις σθάνοτες φάλαγγές μας, ένιωθαν ακόλη την καρδιά τους να χτυπά στο άκρουσμα του αγρενωπού ήχου των τυματώνων». Είχε το όνομά του από τα πρώτα ανάμεσα στα μέλη της επι-

τροπής και υπενθύμιζε, μάλιστα, σε μια σημείωση, ότι ο κύριος Ουέ, πραγμακοποιός, είχε στείλει ένα μνημόνιο περί του μηλίτου οίνου στην Αγρονομική Εταιρεία. Όταν έφτανε στη διανομή των αιολίδων, ζογρόφριζε με διθυραμβικές πινελιές τη χαρά των δρασσημένων. «Ο πατέρας φιλούσε το γιο, ο αδελφός τον αδελφό, ο σύζυγος τη σύζυγο. Έδειχναν με κριμάρι το κατενών τους μετάλλια και, αναμφισβόδα, όταν γύγισαν στα οπίθια τους, στη σεβάστη τους οικοδοποιουα, θα το κρέμασαν χλαίγοντας στους ευτέλεις τολχούς του καθυβίου τους.

»Τίγω στις ξή, μία συνεστίαση, που έγινε στο Λεμμόνα του κυρίου Διεξάδ, συγκέντρωσε τους κυριότερους προσκεκλημένους της γιοαπής. Ετακρότρησε η πιο μεγάλη εγκαθόδιότητα. Έγινε πλήθος προπόσεων. του κυρίου Διέν, υπέρ του μονάχου! Του κυρίου Τιδάς, υπέρ του νομάχου! Του κυρίου Ντεροξέρε, υπέρ της γεωγυασι! Του κυρίου Ουέ, υπέρ της διομηχανίας και των κλών τεχνών, των δύο αυτών αδελφών! Του κυρίου Αετλιάσε, υπέρ των δελτιόσεων! Το δρόδο, λαμπερά βενγυαλικά καταήγισαν ξάφνου τα ουράνια. Ήταν ένα αληθινό κελαιδοκόπιον, ένα γρησιο νεκρό όπως και, για μια στιγμή, η μικρή μας κοινότητα νόμισε πως μεταφέρθηκε στον ονειρικό κόσμο των *Χιλίων και μιας νυχτών*.

»Ας τονίσουμε ότι κανένα οχλήθό επεισόδιο δεν διετάραξε την οικογενειακή αυτή συγκέντρωση».

Και πηόσθετε:

«Παραστηρήθηκε μόνο η απουσία του κλήγου. Σίγουρα οι αναζητούντες τα πηόσφορα αντιλαμβάνονται με άλλο τρόπο την πηόδο. Όπως νομίζετε, κύριοι Δογυιάδα!»

IX

KΥΛΗΣΑΝ ΕΞΙ ΒΑΟΜΑΔΕΣ. Ο Ροδόλφος δεν γύγισε. Κι ένα δρόδο, επιτέλιος, ήθε.

Είχε πει στον εαυτό του, την επιτέλιο των συνεδέσεων:

— Ας μη γυγίσουμε αμέσως, θα είναι σφράμα.

Και, στο τέλος της δρομιάδας, έφυγε για κυνήγι.

Μετά το κυνήγι σκέφτηκε πως ήταν πια πολύ αγρά, μετά όμως έκανε τον παρισκάτω συλλογισμό:

— Μα, αν με αγάρησε από την πηόπη μέγα, θα πρέπει, απ' την ανυπομονησία της να με δει, να με σγαπήσει πηόσότερο. Ας συνεγλίσουμε λοιπόν!

Και κατάλαβε ότι ο υτολογισμός του ήταν σωστός, όταν, μπαίνοντας στη σάλα, είδε την Έμμα να χλομιάζει.

Ήταν μόνη. Άρχισε να σκοτεινιάζει. Οι μικρές κουρτίνες από μουσελίνα που σκέπαζαν τα τζάμια πύκνωναν, που πάνω της αντιφέγγιζε μια ηλαχτιδιά, έριγγε φωτιές πάνω στον καθέφρη, ανάμεσα στις πτυγές του ποδύποδα.

Ο Ροδόλφος στήθηκε όρθιος και η Έμμα μάλις που αράντησε στις πηόσεις του γράσεις ευγένειας.

— Έγώ, είτε, είχα ιστορίες. Ήμιον άδρωστος.

— Σοδάδα; άφησε μια φωνή εκείνη.

— Ε, λοιπόν, είτε ο Ροδόλφος καθίζοντας πάνω της σ' ένα σκαμνί, όχλι... Ατάως δεν ήθελα να έθω.

— Γιατί;

— Δε μαντεύετε;